

УДК 94(477.83-21) – 055.2"1942/1944"
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-2-5>

Оксана ЯРТИМ,

orcid.org/0009-0000-2560-4116

аспірантка кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) *kсениаяртым@gmail.com*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮБОВІ ЯКУБОВСЬКОЇ В ДРОГОБИЧІ (1942–1944)

Питання діяльності Любові Якубовської в Дрогобичі в період 1942-1944 років питання зовсім не вивчене. Є численна кількість наукових доробків про історію Дрогобича та діяльності ОУН в Дрогобицькій Окрузі. Однак нема праць присвячених діяльності жінок в лавах ОУН на різних щаблях. Слід зазначити, що роль жінок в історії завжди недооцінювалася. Що ж до п. Люби то в силу певних обставин дізнатися про її діяльність вдалося аж після досягнення сприятливих умов у роки незалежності. Однак її внесок є дуже і дуже великим. Заради збереження сотень життів своїх співвітчизників з різних куточків України п. Люба ризикувала життям.

Ми не можемо сказати, що її дії були дрібні і незначні. Ми не маємо права применшувати її заслуги і давати неправдиву оцінку її діям. В Дрогобичі Любов Якубовська зробила чимало від простого розповсюдження пропагандивних листівок до виконання подекуди надскладних завдань.

Будучи членкинею ОУН мельниківського крила Любов у перші воєнні роки періоду радянсько-німецького змушена була піти на співпрацю з німецькою окупаційною владою. Зазначимо, що це п. Якубовська зробила для прикриття. Так діяти їй вдалося протягом двох років. Однак у 1944 року її викрили і діячка змушена була втікати. Дісталася вона аж до Відня, де прожила ще два роки, доки її в радянській зоні окупації у 1946 році не арештували працівники НКВС та КДБ.

Щодо періоду в Дрогобичі то це була не лише служба в лавах ОУН, але й можливість побути із рідними. До того ж це стало етапом особистісного розвитку п. Люби. У цей період вона працювала на благо рідного міста та рідної землі. Крім того, Любов активно піклувалася про земляків, котрі опинилися в таборах нямців і допомагала їм втікати і рятувати власне життя. Цей період став одним із найвдалиших з усіх етапів членства Якубовської в ОУН. Додамо, що перший період радянсько-німецької війни став особливим для досліджуваної діячки.

У підсумку слід сказати, що багато встигла зробити Любов Якубовська в рідному місті. Попри усі труднощі Люба завжди знаходила вихід усіх складних ситуацій.

Ключові слова: Дрогобич, ОУН, мельниківське крило, пропагандивна діяльність, Відень.

Oksana YARTYM,

orcid.org/0009-0000-2560-4116

Postgraduate student at the Department of History of Ukraine and Law
Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *kсениаяртым@gmail.com*

ACTIVITIES OF LYUBOV YAKUBOVSKAYA IN DROHOBYCH (1942–1944)

The issue of Lubov Yakubovska's activities in Drohobych in the period 1942-1944 is not studied at all. There are numerous scientific works on the history of Drohobych and the activities of the OUN in the Drohobych District. However, there are no works devoted to the activities of women in the ranks of the OUN at various levels. It should be noted that the role of women in history has always been underestimated. As for Mrs. Luba, due to certain circumstances, we were able to learn about her activities only after favorable conditions were achieved during the years of independence. However, her contribution is very, very great. For the sake of saving hundreds of lives of her compatriots from different parts of Ukraine, Ms. Luba risked her life.

We can not say that her actions were small and insignificant. We have no right to belittle her merits and give a false assessment of her actions. In Drohobych, Lubov Yakubovska did a lot, from simply distributing propaganda leaflets to performing sometimes extremely complex tasks.

As a member of the OUN Melnyk wing, Lubov was forced to collaborate with the German occupation authorities during the first war years of the Soviet-German period. It should be noted that Mrs. Yakubovska did this as a cover. She managed to act in this way for two years. However, in 1944 she was exposed and the activist was forced to flee. She made it all the way to Vienna, where she lived for another two years until she was arrested in the Soviet occupation zone in 1946 by NKVD and KGB officers.

As for the period in Drohobych, it was not only service in the ranks of the OUN, but also an opportunity to be with her family. In addition, this became a stage of Ms. Lyuba's personal development. During this period, she worked for the benefit of her hometown and native land. In addition, Lyubov actively cared for her compatriots who ended up in German

camps and helped them escape and save their own lives. This period became one of the most successful of all the stages of Yakubovskaya's membership in the OUN. We should add that the first period of the Soviet-German war became special for the activist under study.

In conclusion, it should be said that Lyubov Yakubovska managed to do a lot in her hometown. Despite all the difficulties, Lubov always found a way out of all difficult situations.

Key words: Drohobych, OUN, Melnyk wing, propaganda activity, Vienna.

Стан розробки проблеми. На даному етапі проблема історичної значущості даного питання активно розробляється та покращується. Опрацьовано не лише спогади друзів та товаришів Любові Якубовської, але й її кримінальну справу, де акцентується на тому, яку саме посаду вона займала та якою діяльністю займалася. Звернемо увагу, що саме документи ОУН та мемуарні спогади Оксани Лукомської є першоджерелами до вивчення даного питання. Підкреслю, що додатковими джерелами є наукові роботи з історії Дрогобича та науковий доробок журналу УВР (“Український Визвольний рух”).

Аналіз досліджень: Першочергово зазначемо, що про дану постать немає ґрунтовних досліджень, є лише поверхневі і дотичні до цієї теми дослідження. Про Л. Якубовську писав Петро Сов’як, були некрологи в газетах. Дотичні теми Розкриває Василь Ільницький, коли пише про жіноцтво в ОУН, Олеся Онишко і її монографія “Катерина Зарицька в українському визвольному русі” (Онишко О., 2007 с. 25).

Мета наукового дослідження. Метою виступає вивчення діяльності Любові Якубовської в рідному місті та глибокий аналіз результатів її рішень та вчинків. Крім того важливою складовою є повсякчасне ознайомлення наукової спільноти із маловідомими постатями, особливо жіноцтвом в лавах ОУН.

Виклад основного матеріалу. Любов Якубовська – Дрогобичанка, про котру відомо не багато. Вона зробила значний вклад в український визвольний рух, будучи у складі мельниківського крила ОУН. Ця тема є актуальною через те, що важливо досліджувати не лише діяльність самої ОУН, але й окремих її членів, особливо на низових рівнях.

В сучасній українській історіографії постать Л. Якубовської – це втілення “українських амазонок”. Однак відсутні ґрунтовні дослідження присвячені її життєвому шляху, що й зумовлює новизну нашого дослідження. Не знайшла повноцінного висвітлення в великих працях, постаті і діяльності пані Люби і навіть її найближчі друзі згадують усе загально і поверхнево.

Найбільше згадок від доньки пані Люби – Оксани. Також про пані Любу писав ще один її товариш – Олег Стецюк.

Частину відомостей подає і Лев Луців у статті “Любов Якубовська – Витвицька (1921–1994)” (Луців, 1997 с. 94–96). Вказує, що писав про Л. Якубовську, як про приклад борчині за рідну землю

всіма можливими і неможливими засобами і методами. Згадують про Любов Якубовську і в газетах незалежної України. Серед них невеликий посмертний запис у газеті “За вільну Україну” (Дужинський, 1994 с. 7 URL: <https://www.uacorporus.org/en/gazeti-1945-2000>), у ній є спомин В. Дужинського із назвою “Пам’яті видатної патріотки”. Про Якубовську багато передали даних і люди, котрі були в її оточенні у різні періоди. Зокрема Марія Гонкевич у своєму інтерв’ю зазначала, що п. Люба була дуже добра, талановита, освічена і розумна жінка.

З приходом німців у місто, з метою убезпечення від переслідувань пані Люба вступає до лав міської управи. Саме це дозволило їй вільно займатися націоналістичною діяльністю і великий проміжок часу на неї не падали ніякі підозри. Для цього Л. Якубовська спершу поїхала на навчання до Варшави, де закінчила сільськогосподарські курси, про що свідчить довідка видана в липні 1942 року німецькою мовою.

Після повернення додому пані Любов відновила активну діяльність в лавах ОУН. Як розповідала її донька, Л. Якубовська в рідному місті мала свого роду співпрацю з керівником міської управи. Суть цієї співпраці полягала в тому, що Любов Якубовська приховувала від всіх, той факт, що її керівник переховує в себе вдома євреїв від німців, а натомість той робив вигляд, що не бачить, як Любов Якубовська приносить їжу полоненим у “Бригідках” чи допомагає звільнитися українцям з полону. А також був випадок, коли керівник управи у своєму кабінеті ніби-то забув зачинити сейф і пані Люба змогла дістати звідти низку важливих документів та передати їх друзям з ОУН.

Період після повернення Л. Якубовської з Варшави і до її еміграції у Відень був переповнений великою кількістю подій. Вони носили як позитивний, так і негативний характер і стосувалися всіх аспектів життя населення. Першим таким моментом було те, що колишнім учням гімназії дозволили пройти курси і здати випускні іспити – матуру та завершити навчання, що вони перервали з приходом у місто радянської влади. Також були відкриті на вулиці Церковній дитячі ясла, для дітей – сиріт. Водночас відбувалося масове вивезення євреїв з міста для розправи з ними. Одна з таких операцій по вивезенню євреїв отримала назву “кція Белзець” і відбулася вона 6–8 серпня 1942 року. Від 4 до 6 тисяч євреїв було вивезено з Дрогобича до села Белжець для розправи з ними

у тамтешньому таборі. Про цей період написано і у кримінальній справі Любові Якубовської. Перші записи датуються жовтнем 1946. (Криминальное дело 14945-п Архів управління Служби Безпеки України у Львівській області Т. 1. с. 4–5). Важливою є та інформація, що відповідно до матеріалів кримінальної справи, Любов у роки німецької окупації не просто працювала в міській управі, а була її інспектором.

19 листопада 1942 року відбувся так званий “дикий четвер” на вулицях Дрогобича бцую вбито близько сотні євреїв. Серед них був і відомий на увесь світ Дрогобичанин – Бруно Шульц. Він загинув від двох пострілів у голову при виході з юденрату на вулицю Чацького (зараз Шевченка). Розглянувши один з перших допитів Любові Якубовської дізнаємося, що вона не все розповідала про свою діяльність в Дрогобичі. По-перше, п. Люба сказала, що до лав ОУН вона вступила у 1943 році, хоча насправді це відбулося у 1938–39 роках. По-друге, сказала, що нікого з ОУН не знала і ні з ким не товаришувала. Відповідно до допиту було записано зі слів Любові, що вона зустрічалася з паном Заріцьким, який власне і запропонував їй вступ до лав ОУН. Вона розповіла слідчому на допиті, мовляв з ним вона зустрічалася з 1943 по 1944 роки. Також діячка додала інформацію дуже цінну для даної теми, але неправдиву для спецорганів СРСР. Заріцький начебто лише поставляв їй спеціалізовану пропагандивну літературу для боротьби з німецькими окупантами.

Любов же ж мала її просто поширювати, щоб підняти дух населення і сприяти боротьбі з окупантами. Зазначу відповіддю Л. Якубовської була відмова, мовляв вона не вступатиме до ОУН, але за потреби допоможе. Тут п. Люба все продумано робила. Вона не могла і не хотіла видавати своїх друзів і „сприяти” тому, щоб їх спершу шукали, а потім знайшли і арештували. Про свої дії в Дрогобичі Якубовська подпадала лише ту інформацію, яку НКВС і так було вже добре відомо.

Коли п. Любу запитували, що сприяло тому, що вона почала розділяти погляди Заріцького, вона сказала, що після приходу червоної армії на територію Західної України у 1939 році вона побачила, які сильні репресії чинить радянська влада і вирішила прийняти антирадянську позицію. До речі, слідчим по справі був майор Гончарук. Саме він провів найбільше допитів.

Однак, були й інші допити, де пані Любов довго допитували, задавали різні питання. Які часто повторювалися. Основними джерелами по дані темі стали кримінальна справа Якубовської Л. М. народженої 1921 року та мемуари її доньки Оксани Лукомської. Підкреслюю, що ознайомившись з усіма даними можна зробити кілька висновків: Любов Якубовська була віддана своїй справі, вона

добре і чесно боролася за рідну землю, будучи членкинею ОУН і займалася не лише поширенням літератури, але й боротьбою у різні способи. Також вона майстерно вміла вести перемовини з окупантами (йдеться про німців), а також протистояти радянській владі.

Позитивним було те, що у 1943 році знову запрацювала Каса хворих під керівництвом Теофілія Гладилевича, родича тих самих братів Гладилевичів, за сприяння яких Л. Якубовська вступила до лав ОУН. Однак й оунівці страждали від переслідувань з боку нацистських окупантів. До прикладу у 1944 році було страчено 10 упівців з турківщини в місті Дрогобич, за те, що вони здійснили напад на місцеву поліцію в місті Турка. Тому однозначно говорити, що прихід німців був кращим за радянську владу не можна. Ці два режими були однаково жорстокими у своєму ставленні до українців.

Однак у 1944 році після того як пані Люба допомогла організувати втечу полонених червоної армії, котрі були українцями-східняками, за нею почалося “полювання” і вона змушена була втекти до Відня. Це відбувалося в кілька етапів. Великодні свята в 1944 році припадали на 16 квітня. Любов Якубовську вже розшукувало гестапо. Проте вона якимось чином з допомогою товаришів перебралася спочатку до Криниці у Польщі, а потім до Відня.

Однак варто відмітити, що діяльність Л. Якубовської полягала і в тому, що вона розвідувала ситуацію в місті і доносила відомості своїм колегам з ОУН. Крім того, вона поширювала агітаційну літературу, щоб до лав організації вступало більше української молоді. До того ж діяльність мельниківського крила не була такою радикальною, як бандерівського, що вберегло їх від таких сильних переслідувань та арештів.

При розгляді даної теми варто відмітити і той факт, що батьки пані Люби активно підтримували діяльність доньки і допомагали організовувати їй зустрічі оунівців у них вдома. У Л. Якубовської часто гостювали брати Гладилевичі, які і привели її в ОУН, а також багато її однокласників з гімназійних часів.

Завдяки пані Оксані – доньці Л. Якубовської вдалося більше дізнатися про діяльність останньої у її рідному місті. Однак на мою думку, якби не загроза арешту, пані Люба зробила у рідному місті ще багато, ще б велику кількість полонених вдалося б звільнити.

Висновок. Отже, розглянувши тему діяльності Любові Якубовської в Дрогобичі у 1942–44 рр., нам вдалося дослідити найважливіші її кроки в розвитку націоналістичного руху в Дрогобичі, те, що їй вдалося зробити в рідному місті у такий короткий період. Вивчити той факт, як пані Люба змогла хоч і не надовго, але ввести в оману німецьких окупантів. Тому її діяльність в Дрогобичі є

такою важливою та цікавою для вивчення. Отже, як нам вдалося дослідити, діяльність Любові Якубовської в Дрогобичі була процесом складним та довготривалим. Вона виконувала різного роду завдання. З усіх найскладнішим було звільнення українських полонених з Бригідок та проникнення в середовище ворога. А також евакуація усіх звільнених додому або за кордон, що урятувати їх життя. То ж, жінка в ОУН – це не лише поширення книжок чи листівок з агітацією – це важка робота із ризиком для власного життя. Хочу

підмітити, що Любов Якубовська свідомо подавала деякі неправдиві свідчення про свою діяльність, хоча розуміла, що її можуть вичеслити вона продовжувала оберігати своїх друзів і близьких. Крім поширення літератури вона виконувала операції з визволення земляків. Це сприяло підвищенню її рівня в організації.

Таким чином можемо з упевненістю говорити, що Любов Якубовська багато зробила за час перебування в Дрогобичі. Це і спричинило таку зацікавленість її постаттю у даний період, наші дні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дужинський В. Пам'яті видатної патріотки. За вільну Україну: Львів, Випуск №23, 1994 р. С.7 URL: <https://www.uacorp.us.org/en/gazeti-1945-2000>
2. Луців Л. Я. – Любов Якубовська–Витвицька (1921-1994). Дрогобиччина – земля Івана Франка, Том 4: Дрогобич, 1997.
3. Криминальное дело 14945-п -Архів Управління Служби Безпеки у Львівській області. Т. 1. С. 4-5.
4. Онишко, Л. Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати.... Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі; монографія: Львів; Торонто: Літопис УПА, 2007. – 912 с. :С. 25.

REFERENCES

1. Duzhynskiy V. (1994) Pamiati vydatnoi patriotky [In Memory of an Outstanding Patriot] Za vilnu Ukrainu, Lviv, №23. p. 7 [in Ukrainian] URL: <https://www.uacorp.us.org/en/gazeti-1945-2000>
2. Krymynalnoe delo 14945-p archiv upravlinnia Sluzhby Bezpeky u Lvivskiy oblasti [Criminal case 14945-p, archive of the Security Service department in Lviv region], Kyiv: 1946-1990 Vol. 1 P. 4-5 [in russian].
3. Lutsiv L. (1997) Lubov Yakubovska – Vytvytska (1921-1994) [Lyubov Yakubovskaya – Vytvytskaya (1921-1994)] Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka, Vol. 4. Drohobych 94-98 pp. [in Ukrainian]
4. Onyshko L. (2007) Nam sontse vsmikhalos kriz rzhavii hraty.... Kateryna Zarytska v ukrainському natsionalno-vyzvolnomu rusi [The sun smiled at us through the rusty bars.... Kateryna Zarytska in the Ukrainian national liberation movement]. monography: Lviv; Toronto: Litopys UPA, 2007. – 912 p, P. 25 [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025

Додаток 1. Фото

